
HET NATIONALE BALLET

Nationale Opera & Ballet (NO&B) is het grootste productiehuis en podium voor opera en ballet in Nederland. Het Nationale Ballet (HNB), sinds 2003 artistiek geleid door Ted Brandsen, heeft een tableau van 75 balletdansers. Het repertoire van het balletgezelschap is onderverdeeld in de pijlers 19e-eeuwse klassieke-romantische balletten, modern en hedendaags internationaal repertoire, werk uit de Hollandse School en nieuw gecreëerd werk. In het aanbod streeft het gezelschap naar een evenwicht tussen bestaand en nieuw werk en tussen erfgoed en innovatie, en continueert daarmee de huidige koers.

Wat erfgoed betreft toont HNB in de komende jaren klassiekers als *The Sleeping Beauty*, *Het Zwanenmeer* en *Giselle*. In het 20^e- en 21^e-eeuwse repertoire zijn namen te vinden van choreografen als George Balanchine en William Forsythe. Aan de Hollandse School, gevormd door balletvernieuwers Hans van Manen, Rudi van Dantzig en Toer van Schayk, besteedt HNB komende jaren uitgebreid aandacht. In 2022 staat bij HNB een Hans van Manen Festival op het programma ter ere van de negentigste verjaardag van de choreograaf. Ook zijn er programma's gewijd aan het

---

oeuvre van Van Schayk en Van Dantzig en is er ruimte voor werk van choreografen die beïnvloed werden door de Hollandse School.

Naast bestaande balletstukken creëert en presenteert HNB ook nieuwe choreografieën zoals van Wayne McGregor, Justin Peck, Helen Pickett en Nanine Linning. Het gezelschap is voornemens het repertoire jaarlijks uit te breiden met een nieuwe avondvullende productie, hetzij in eigen huis geproduceerd, hetzij een bestaand niet-Nederlands werk. In 2021 wordt in samenwerking met De Nederlandse Opera (DNO) Oedipus Rex gecreëerd met Wayne McGregor. In 2022 voegt HNB Raymonda aan het repertoire toe, het laatste ballet van Marius Petipa. De jaren erop volgen Verdi-Requiem met DNO, Mondriaan Moves van Ted Brandsen en Woolf Works van Wayne McGregor. In samenwerking met ISH en De Nationale Opera Studio ontwikkelt HNB in 2024 Nieuw West Sidestories, waarin de dynamiek van Nieuw-West een rol speelt.

De Junior Company (JC) telt twaalf dansers en staat onder artistieke coördinatie van Ernst Meisner. Jonge dansers volgen maximaal twee jaar een intensief traject waarin ze podiumervaring opdoen. De coproductie GRIMM, met dansgezelschap ISH, blijft onderdeel van het JC-aanbod. JC is daarnaast te zien in Dorian en in het Anansi-project, en viert het tienjarige jubileum met een eigen festival. Choreografietalenten krijgen begeleiding in het minifestival New Moves, in de Choreographic Academy en via de meerjarige relatie die HNB met twee choreografen aangaat onder de noemer Young Creative Associates.

HNB beheert de artistieke nalatenschap van Rudi van Dantzig en zal dat in de toekomst ook voor Hans van Manen gaan doen. Het gezelschap zet komende jaren stevig in op het documenteren en ontsluiten van erfgoed. Met het educatieaanbod sluit HNB aan bij de ontwikkeling van kind tot volwassene. Er is een pakket voor primair onderwijs en aanbod voor voortgezet onderwijs. Met de marketingstrategie Open! richt NO&B zich op een breed publiek. NO&B realiseert de Boekmanzaal als kleine zaal voor grensverleggende vormen van muziektheater, educatie, talent en experiment, en trekt voor de verbouwing een bedrag uit van 3,5 miljoen euro, gefinancierd uit fondsenwerving.

ADVIES

Artistiek belang

Het Nationale Ballet zet in zijn aanvraag de ambities voor de komende vier jaar overzichtelijk uiteen. Hoewel de plannen vaak aan de oppervlakte blijven en uitwerking en reflectie veelal ontbreken, is de beschrijving van het repertoire in vier pijlers en de verhouding daartussen duidelijk. Ook de inhoudelijke lijn is de Amsterdamse Kunstraad duidelijk: de organisatie zet het artistieke beleid voort, met meer aandacht voor de geschiedenis en de conservering van het repertoire van Het Nationale Ballet. De kunstraad vindt het belangrijk dat er zorg gedragen wordt voor het balleterfgoed en dat het gezelschap zich hier verantwoordelijk voor voelt. Het Nationale Ballet streeft naar een goede balans tussen bestaande werken en het creëren van nieuw werk, maar in de plannen ligt de focus meer op het tonen van erfgoed dan op nieuwe aanwas. Er mist een reflectie op de wisselwerking tussen traditie en vernieuwing: hoe verhoudt de aandacht voor erfgoed zich tot de ontwikkeling van de dansvorm? De kunstraad vindt het van belang dat het gezelschap, meer dan nu het geval is, nadenkt over de relevantie van het repertoire in de huidige tijd en daarmee ook het eigen bestaansrecht motiveert.

Het Nationale Ballet is toonaangevend in het 19^e-eeuwse klassieke romantische repertoire. Balletten zoals *Giselle* en *Het Zwanenmeer* zijn van hoogstaand niveau: de uitvoering is technisch excellent, het danserstableau is van topkwaliteit, de muziek van het balletorkest is prachtig en de balletten zijn visueel een lust voor het oog, mede door decors, kostuums en licht. De klassiekers zijn erg geliefd bij het publiek en vaak ver van tevoren al uitverkocht.

Naast het klassieke repertoire is er in de programmeringsplannen ook aandacht voor modern en hedendaags internationaal repertoire, werk uit de Hollandse School en nieuw te creëren werk. Het gezelschap heeft choreografen Wayne McGregor, Justin Peck, Helen Pickett en Nanine Linning aangetrokken om nieuw werk te creëren, maar de kunstraad mist een onderbouwing van deze keuze. De kunstraad begrijpt dat een

gastchoreograaf met een groot tableau moet kunnen werken in de academische ballettechniek, en dat de aanpak van de gastchoreograaf moet passen bij de specifieke werkwijze van HNB en de strakke planning van het gezelschap. Toch had de kunstraad in de plannen graag een reflectie willen lezen op bijvoorbeeld het voortzetten van de relatie met David Dawson, *associate artist* sinds 2015, en met Ernst Meisner, Wubkje Kuindersma en Juanjo Arqués.

NO&B opent in de nieuwe kunstenplanperiode een kleine zaal waarmee het zich met een breed programma richt op een jong en nieuw publiek. De kunstraad vindt de plannen voor de Boekmanzaal veelbelovend, maar ziet nog weinig concrete vertaling van deze ambitie in de programmering. De kunstraad is benieuwd welke programmeurs (met een diverse expertise en achtergrond) aangetrokken worden en hoe de instelling aansluiting zoekt bij de verhalen van de Amsterdamse bevolking. Programmering van buitenaf komt vooralsnog voornamelijk van de huidige (structurele) samenwerkingspartners van het gezelschap. De plannen zijn op dit punt weinig verrassend, terwijl hier juist kansen liggen voor NO&B om samenwerking op te zoeken met nieuwe en misschien niet direct voor de hand liggende partijen, het experiment aan te gaan en actief de kennisgeving op te zoeken met nieuwe publieksgroepen.

Belang voor de stad

Het Nationale Ballet is een gezelschap van wereldformaat dat een prominente plek in Amsterdam inneemt. Onder leiding van Ted Brandsen is het gezelschap een belangrijke aanjager van het discours binnen de Amsterdamse danssector en draagt het actief bij aan het ontwikkelen van een gezond dansklimaat in de stad.

De keuze van HNB voor samenwerkingspartners is weinig vernieuwend ten opzichte van de huidige periode. Het Nationale Ballet maakt hierin strategische keuzes, maar gezien de positie van HNB zou het blikveld opener kunnen zijn richting het totale dansveld. De alliantie met het netwerk GREENHOUSE, waar de Boekmanzaal een rol van betekenis in kan spelen, vindt de kunstraad interessant.

Voor veel jonge balletdansers fungeert de Junior Company (JC) als brug naar het hoofdgezelschap. Een derde van het hoofdgezelschap bestaat nu uit dansers uit de Junior Company en het is daarmee met recht een kweekvijver voor talent te noemen. Net als de dansers van het hoofdgezelschap, danst het tableau van de JC technisch gezien op zeer hoog niveau. De afgelopen jaren heeft de JC goed vorm gekregen en was er veel belangstelling voor het juniorgezelschap. Het Nationale Ballet breidt de scouting in het land uit en werkt samen met dansscholen in Zuidoost, Noord en Nieuw-West om een instroom langs andere wegen te bewerkstelligen. De kunstraad is nieuwsgierig naar de resultaten. Het aandeel voorstellingen dat de JC voor zijn rekening neemt, is goed in verhouding tot dat wat het hoofdgezelschap doet.

Naast de ruimte die HNB biedt voor het ontplooiën van danstalent, zijn er initiatieven voor beginnend choreografietalent, zoals New Moves en Choreography Academy. Sommige makers die met succes werk creëerden in een van deze talentontwikkeling programma's krijgen een plek in het gezelschap als Young Creative Associate. Sinds 2017 zijn dat Juanjo Arqués en Peter Leung. De kunstraad is benieuwd naar de rol van een Young Creative Associate en hoelang deze makers verbonden blijven aan het gezelschap, wat in het ondernemingsplan niet is uitgewerkt. Het valt te prijzen dat ook choreografen de kans krijgen door te groeien en voor langere tijd verbonden blijven aan het gezelschap.

NO&B wil zijn zeer omvangrijke archief ontsluiten en inzetten voor onder andere (wetenschappelijk en artistiek) onderzoek en het vergroten van maatschappelijk draagvlak voor opera en ballet. De kunstraad vindt het een goede zaak dat met het instellen van een leerstoel een brug geslagen wordt tussen de academische wereld en de kunstpraktijk. De Leerstoel Ballet wordt ter ere van het zestigjarig jubileum van HNB opgezet.

Met een zaalbezettingspercentage in eigen huis van bijna 99 voor ballet werd in 2019 een record gebroken. Er is veel belangstelling voor Het Nationale Ballet en het gezelschap weet zijn publiek goed aan zich te binden, onder andere door de aansprekende PR en social media. Desalniettemin vindt de kunstraad het belangrijk dat Het Nationale Ballet inzet op publieksverbreiding en -vernieuwing. Met de nieuwe marketingstrategie Open! concentreert NO&B zich op een jonge en meer diverse doelgroep. De kunstraad

mist een uiteenzetting van de implementatie. De marketingstrategie zou in lijn moeten zijn met wat het gezelschap reëel te bieden heeft.

Het educatie- en participatieaanbod van NO&B is aantrekkelijk en zeer breed: van kennismaken op school tot aan een rondleiding in het huis van NO&B, waar de vele ambachten ontdekt kunnen worden. De kunstraad heeft veel waardering voor de wijze waarop educatie in de organisatie is ingebed en wordt uitgedragen. Het educatieaanbod werkt drempelverlagend en maakt de instelling toegankelijk voor een breed publiek, met een groot bereik over de hele stad.

Uitvoerbaarheid

De kunstraad spreekt zijn zorgen uit over een aantal aspecten van de financiële situatie en de bedrijfsvoering van NO&B. De begroting is niet transparant, zo is niet voldoende helder hoe Het Nationale Ballet, De Nationale Opera en het theater zich financieel tot elkaar verhouden. Verschillende zaken drukken behoorlijk op de begroting, zoals het implementeren van de Fair Practice Code en de omscholingsregeling voor dansers (ODN). Het korten op of niet toepassen van structurele loon- en prijsbijstelling door de gemeente draagt daar door het grote personeelsbestand op een oneigenlijke manier aan bij.

NO&B werd in 2019 door de Kunstenbond gewezen op het onderbetalen van koorleden die als zzp'er ingehuurd werden. De instelling wil de Fair Practice Code volgen en lijkt bezig met een inhaalslag; arbeidsvoorwaarden en betaling worden verbeterd. De kunstraad vindt het van belang dat de code toegepast wordt, zeker voor zo'n grote organisatie als NO&B, die voorbeeld stellend zou moeten zijn. Het Nationale Ballet onderneemt veel ten behoeve van de duurzame inzetbaarheid van dansers en andere medewerkers, bijvoorbeeld met een eigen Health Team waar komende jaren in wordt geïnvesteerd.

De algemene reserve is fors, maar daar is de afgelopen jaren ook flink op ingeteerd. De flinke ambities op het gebied van sponsorwerving vindt de kunstraad realistisch en getuigen van goed ondernemerschap.

De huidige afspraken over de huur voor de grote zaal liggen vast in een convenant tussen de gemeente en het Rijk, waarbij de gemeente

zorg draagt voor het podium en het Rijk voor het aanbod: DNO wordt volledig door het Rijk gefinancierd, HNB voor de helft door het Rijk en voor de helft door de gemeente Amsterdam. Deze afspraken uit de preambule van de huurovereenkomst kennen geen opzegtermijn en zijn derhalve eeuwigdurend. Intussen is NO&B in gesprek met de gemeente over de renovatie van de entree, inclusief de Boekmanzaal en het kassagebied. De verbouwkosten, begroot op 3,5 miljoen euro, financiert NO&B uit eigen middelen. NO&B gaat de Boekmanzaal programmeren zonder extra subsidie. Omdat de Boekmanzaal extra vierkante meters voor NO&B oplevert, is het niet meer dan logisch dat de instelling hiervoor betaalt. Maar dat doet ze door het renovatiebedrag van 3,5 miljoen euro in te brengen. De kunstraad meent dat NO&B in ruil voor de inbreng van 3,5 miljoen euro over de Boekmanzaal zou moeten kunnen beschikken.

In de aanvraag geeft NO&B aan dat er een aantal noodzakelijke uitgaven voor het groot onderhoud op stapel staat. Om aan de minimumeisen van veiligheid, duurzaamheid en luchtkwaliteit te voldoen, denkt NO&B 10 miljoen euro nodig te hebben. Hiermee dekt de instelling de structurele tekorten, die zijn ontstaan als gevolg van het in de vorige periode lager vaststellen van de onderhoudsbegroting. De kunstraad vindt het onjuist dat het vereiste MJOP-bedrag, vastgesteld na extern, onafhankelijk onderzoek, niet wordt doorvertaald naar subsidie. Door dit niet te doen, dwingt de gemeente NO&B in feite subsidiegeld dat bestemd is voor programmering uit te geven aan gemeentelijk vastgoed.

Diversiteit en inclusie

In de plannen van NO&B is veel aandacht voor culturele diversiteit en inclusie, maar het blijft veelal bij mooi geformuleerde intenties, die niet de kern van de organisatie raken. Van uitvoering op het gebied van culturele diversiteit is te weinig sprake. De voornemens zijn eerder cosmetisch dan gedegen en inhoudelijk, en vinden ook geen vertaling naar activiteiten voor een verbreding van de publieksopbouw – wat de kunstraad wel noodzakelijk acht. NO&B ziet in dat verandering nodig is, maar de ontwikkelingen op dit vlak gaan langzaam en blijven achter bij bewegingen in de rest van het culturele veld. Een diversiteitsmedewerker zou de instelling

---

kunnen bijstaan in het formuleren van intrinsiek gemotiveerd diversiteitsbeleid, en de duurzame implementatie daarvan.

Met samenwerkingspartners zoals Black Achievement Month toont HNB goede wil, maar de kunstraad zou graag zien dat HNB hierin inhoudelijk meer diepgang zoekt en een goede context biedt.

De vele nationaliteiten van de dansers brengen een grote mate van diversiteit met zich mee, wat nog niet voor de organisatie in haar geheel geldt. De programmering is nog te weinig divers, wat deels te maken heeft met het gebrek aan vernieuwing in het repertoire. Het besef dat beleid zich ook moet vertalen in ander repertoire is nog te weinig zichtbaar. Het beschikken over een kleine zaal biedt daar kansen toe. De kunstraad denkt dat het verbouwen van de Boekmanzaal een goede stap in de richting is naar een meer open cultuurtempel die NO&B voor ogen heeft.

Het Nationale Ballet wordt op naam in de Amsterdam Bis 2021-2024 opgenomen.

Huidig	€ 11.824.739
Huidig 2020*	€ 11.931.162
Gevraagd	€ 12.502.664
Advies	€ 11.730.000

*inclusief (eenmalige) 0,9% compensatie nominaal in het jaar 2020
